

Milena Filipović, ekspertica za kulturni turizam Projekta za razvoj i promociju turizma koji provodi Vijeće za regionalnu saradnju (RCC) uz finansijsku podršku Evropske unije, za Federalnu novinsku agenciju (FENA)

Povezati turističku ponudu regiona kroz kulturni turizam

Vijeće za regionalnu saradnju provodi projekat koji finansira Evropska unija, a riječ je o turističkom povezivanju zemalja Zapadnog Balkana i zajedničkoj promociji ove regije?

Regionalni projekat za razvoj i promociju turizma usmjeren je na poboljšanje kvaliteta turističke ponude regiona kroz kreiranje zajedničkih ponuda turističkog proizvoda na teritoriji Zapadnog Balkana i to prevashodno iz oblasti kulturnog i avanturističkog turizma. Cilj je da se ponuda diversifikuje, privuče veći broj turista iz regiona, ali i izvan njega da posjete region, da u njemu duže borave i opet mu se vrata. Sve to bi onda doprinijelo otvaranju novih radnih mjesta u lokalnim zajednicama i podstaklo ekonomski razvoj uopšte.

Fokus projekta je upravo na prezentaciji i adekvatnoj valorizaciji bogatstva i raznovrsnosti i kulturne i prirodne baštine kojima se područje Zapadnog Balkana zaista može pohvaliti i koja predstavlja značajan razvojni resurs. U tu svrhu sa našim partnerima u regionu radimo na ublažavanju barijera za bolji razvoj turističke industrije, kao i na pojednostavljivanju administrativnih procedura, a kroz forme bespovratne pomoći u vidu grantova podržavamo manje infrastrukturne projekte kako bi se pospješio razvoj regionalnih turističkih proizvoda.

Projekat realizuje Savjet za regionalnu saradnju, a finansira Evropska unija.

Koja je vrijednost projekta i koje zemlje su uključene?

U projekat su uključene Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Kosovo*, Sjeverna Makedonija i Srbija. Osnovna vrijednost ovog projekta jeste upravo ova njegova sveobuhvatnost, jer povezuje turističku ponudu iz cijelog regiona i to kroz saradnju zainteresovanih strana na svim nivoima - javnom, civilnom i privatnom – koji zajedno rade da promjene imidž ovog regiona i pokažu šta imaju da ponude – svo kulturno i prirodno bogatstvo, što doprinosi njegovom potencijalu za održivi razvoj.

Kad je riječ o kulturnom turizmu on je koncipiran tematski?

Da, jeste. Kulturni turizam igra vodeću ulogu u stvaranju novih društveno-ekonomskih prilika za razvoj turizma i jedan je od najbrže rastućih turističkih trendova u svijetu. Osim što obogaćuju

* Ovaj naziv ne preudicira stavove o statusu i u skladu je sa Rezolucijom Savjeta bezbjednosti UN-a 1244 i Odlukom Međunarodnog suda pravde o kosovskoj deklaraciji o nezavisnosti.

iskustvo posjetilaca, kulturni turizam podstiče turističku razmjenu, snaži kulturni identitet destinacija i podstiče bliže veze između gostiju i domaćih zajednica.

U ovom projektu vodili smo se time da sve ekonomije budu ravnomjerno zastupljene kroz kreiranje tema i itinerera koje bi ih povezivale. Tako su nastale tri prioritete oblasti kulturnog turizma u ovom projektu koje obuhvataju izuzetno raznovrsnu tipologiju kulturne baštine, od arheoloških lokaliteta, preko objekata nastalih u periodu Osmanske imperije, Austrougarskog carstva, vjerskog nasljeđa, urbanih cjelina, spomeničke arhitekture, itd.

O kojim je temama riječ i kako izabrane teme povezuju zemlje regiona? Koliko su svojom pričom zanimjive i za turiste van regiona?

Dakle, tri su prioritete teme u okviru kojih se realizuju raznovrsne aktivnosti.

To su: **Put rimskih arheoloških lokaliteta Ilirikum** (*Illyricum Trail*), koji obuhvata arheološko nasljeđe rimskog perioda od I do IV vijeka n.e., a koji predstavlja zasebni dio evropske rute Put rimskih careva i dunavski put vina (ovo je sertifikovana ruta Savjeta Evrope). Na ruti Ilirikum nalazi se 8 arheoloških lokaliteta iz Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Albanije i Sjeverne Makedonije. Ilirikum je geografski pojam koji su Rimljani koristili krajem I vijeka prije nove ere i početkom I vijeka nove ere kako bi opisali novu balkansku teritoriju koju su osvojili da pripoje Rimskom carstvu. Obuhvatao je zemlje koje su se protezale od zapadne granice moderne Grčke do Alpa na zapadu i od rijeke Dunava na sjeveru do Jadranskog mora.

Druga tema je **Put balkanskih spomenika** (*Balkan Monumental Trail*) koja se odnosi na spomenike Drugog svjetskog rata, prevashodno na futurističke spomenike koji posjeduju izuzetnu simboličku i umjetničku vrijednost. Ova monumentalna baština izrazit je i jedinstven evropski resurs u načinu na koji komunicira univerzalne ideje o antifašističkoj istoriji ovog regiona. Iako su ovi ambiciozni arhitektonski i umjetnički sofisticirani spomenici često bili marginalizovani kao turistički resursi, zanimanje za njih širom svijeta izuzetno raste u posljednjih nekoliko godina. Oni su zaista specifičnost Zapadnog Balkana i kao takvi zaslužuju da budu valorizovani na adekvatan način.

Treća tema je **Zapadni Balkan raskršće civilizacija** (*Western Balkans Crossroads of Civilisations*), kao zajednički regionalni identitet ovog područja. Glavni cilj ovog regionalnog identiteta je trostruk: promocija bogate i raznolike kulturne baštine ovog područja, repozicioniranje regiona na međunarodnom tržištu, i podrška razvoju visokokvalitetnih usluga, proizvoda i osnovne turističke infrastrukture na identifikovanim destinacijama. Ukupno 40 lokaliteta je identifikovano kao početne tačke raskršća civilizacija. Glavni proizvodi su regionalni kulturni itinereri koji će posjetiocima pružiti visok kvalitet i autentično kulturno iskustvo kroz pripovijedanje (*storytelling*).

Da li će se pandemija COVID -19 odraziti i na ovaj projekat, mislim na turističke posjete?

Na žalost, pandemija COVID-19 se već u velikoj mjeri odrazila ne samo na ovaj projekat, već na ukupni sektor turizma u regionu i svijetu. Da bismo sagledali posljedice pandemije nakon njenog izbivanja sprovedi smo istraživanje među privatnim sektorom, turističkim agencijama i turoperatorima, i brojke su zaista zabrinjavajuće. Istraživanje je pokazalo da je pandemija zahvatila i snažno pogodila cijeli sektor jer je 78% ispitanika izvijestilo već u aprilu ove godine o visokom uticaju na dohodak koji je planiran za 2020. godinu, uz nešto manji uticaj na agencije koje se bave avanturističkim programima. Slična je situacija i sa otkazivanjima gdje je preko 70% ispitanika izvijestilo da je između 50% i 100% planiranih putovanja već otkazano. Agencije smanjuju broj zaposlenih (42%), dok su neke smanjile plate na minimalac. 41% je prijavilo da ima resursa da preživi najviše tri meseca. Od aprila ove godine cjelokupna situacija u sektoru je postala još složenija, jer restrikcije u kretanju koje su još uvijek na snazi, kao i svepostojeće prisustvo virusa snažno utiču na mogućnosti izvođenja turističkih aktivnosti.

Preostali period implementacije će zasigurno pretrpjeti modifikacije zbog nastale situacije tako da se prilagodi, koliko je to moguće, trenutnim potrebama. Mnoge aktivnosti će biti bazirane na digitalnim rješenjima.

Ovdje bih se osvrnula na nedavno završeni *Balkathon*, prvo regionalno online takmičenje na Zapadnom Balkanu iz oblasti inovativnih digitalnih rješenja, koje je organizovao Savjet za regionalnu saradnju, a finansirala Evropska unija. Pametni turizam bio je jedna od kategorija ovog takmičenja i bilo nam je izuzetno drago što smo vidjeli da ima mnogo pametnih rješenja koja mogu da pomognu regionalnom sektoru turizma da prevaziđe ova teška vremena pandemije. Pobjednička ideja ponudila nam je u potpunosti novu perspektivu turizma, proširenu stvarnost, koja, s obzirom na ograničene turističke aktivnosti, koje su uglavnom usmjerene na domaće destinacije, i ograničenja putovanja zbog pandemije, koja su još uvijek na snazi, može biti alternativno rješenje za promociju regionalne turističke ponude. Jedva čekamo da vidimo ovu ideju u potpunosti razrađenu tako da obuhvata cijeli region. Ovo, na primjer, može biti način na koji ćemo prilagođavati naše aktivnosti ovakvim nezapamćenim situacijama.

Vijeće za regionalnu saradnju, uz finansijsku podršku EU, pobjednike u sve tri kategorije nagradilo je sa po 10.000 eura, da razviju dalje svoju ideju do praktične primjene. Upravo je takmičar iz BiH osvojio prvu nagradu u kategoriji 'pametnog turizma'. To je Miron Lukač koji je u ime tima Portal World, osmislio rješenje za proširenu stvarnost koje svojim korisnicima omogućava da dožive lokalitet koji posjećuju putem sadržaja koji se preklapa sa njihovom okolinom – dodala je Filipović.

Koliko je po vama BiH interesantna zemlja za kulturni turizam?

BiH je izuzetno zanimljiva zemlja za još veći razvoj kulturnog turizma, jer njega u izvjesnoj mjeri ima, mada je fokusiran na određene centre, Sarajevo, Mostar, Blagaj, Trebinje.

Raznovrsnost kulture kojom BiH obiluje je čini zaista specifičnim područjem što u kombinaciji sa prirodnim ljepotama nudi jedinstveno iskustvo koje treba oblikovati u proizvod tako da pokrije cijelu teritoriju.

Koje su to lokacije koje ste odabrali da bi ih predstavili?

Kroz projekat i prioritete oblasti u okviru kulturnog turizma, a vodeći se definisanim kriterijumima i u saradnji sa relevantnim institucijama, identifikovano je više lokacija. U Ilirikumu to je Mogorjelo kod Čapljine, u spomeničkoj ruti BiH ima najveći broj spomenika među kojima su Tjentište na Sutjesci, Kozara kod Prijedora, Partizansko groblje u Mostaru i spomenik u Novom Travniku sjajnog Bogdana Bogdanovića, Vraca i Vogošća u Sarajevu, Muzej bitke na Neretvi u Jablanici, Muzej AVNOJ-a u Jajcu, spomenici u Zenici i Banja Luci. Tu se radi o zaista remek djelima spomeničke arhitekture koje želimo da predstavimo posjetiocima bilo da žele da se upoznaju bliže sa umjetnošću i arhitekturom ili pak istorijom ovog područja.

Lokacije predložene u okviru programa Zapadni Balkan raskršće civilizacija su Sarajevo, Jajce, Mostar, Travnik, Stolac, Višegrad. Kao ilustracija, upravo se završava projekat Stolac raskršće civilizacija koji realizujemo u saradnji sa Fondacijom Mak Dizdar i koji je zaista na jedan lijep edukativan način predstavio kulturnu baštinu Stoca i okoline kreirajući kulturno-turističku rutu koja vas vodi kroz najatraktivnije lokacije i predivnu prirodu.

Trajanje projekta, cilj i posljedice?

Projekat se završava sredinom naredne godine i nadamo se da će većina ovih aktivnosti biti nastavljena kroz rad organizacija sa kojima smo razvili saradnju i koje se inače bave kulturnim i aktivnim turizmom. Savjet za regionalnu saradnju će takođe nastaviti da se bavi turizmom kroz aktivnosti koje će se dijelom naslanjati na rezultate onih koje smo već realizovali, ali to još ostaje da se definiše. Projekat je u svakom slučaju doprinio raznolikosti turističke ponude u regionu, pokrenuo nove proizvode prije svega u oblasti kulturnog i avanturističkog turizma i promovisao region na međunarodnom tržištu.